

GRÖNSAKSMÅLET

odlarna.se

En kampanj av Odlarna.se

LEKTION 1

ODLING AV GRÖNSAKER: HUR BÖRJADE DET?

Kampanjen delfinansieras av Europeiska Unionen

LEKTION 1 (50 MIN)

ODLING AV GRÖNSAKER: HUR BÖRJADE DET?

Under denna lektion går vi igenom hur och när grönsaker började odlas. Från gurkan i Kina för 5 000 år sedan och adelns och prästerskapets större odlingar på landsbygden till den kommersiella odlingen vi ser idag.

LEKTIONENS SYFTE

Stödord och bilder som hjälpmedel för att minnas och lära.
Historisk referensram och fördjupad förståelse för nutiden.

INSTRUKTION TILL LÄRARE

Presentation: Presentera hur det gick till när grönsaker kom till Sverige. Från gurkan i Kina för tusentals år sedan, adelns och prästerskapets större odlingar på landsbygden till hur det ser utvecklad på 1900-talet.

Diskutera i klassen: Hur hade ert eget boende (trädgård, innergård) sett ut om ni hade odlat era egna grönsaker? Låt eleverna fundera över vad det hade inneburit i form av vattning, gödning och att ta hand om växterna samt tillgången.

Elevuppgift: Börja med att presentera hur en mind map (tankekarta) ser ut. Exempelvis kan du göra en mind map över texten "Svensk grönsakshistoria: Hur började det", som du nyss presenterat för eleverna. Förklara varför den kan vara ett hjälpmedel för eleverna att minnas.

Låt eleverna arbeta två och två och läsa igenom tidslinjerna om gurka, tomat och kål. Be dem att välja en grönsak och göra en mind map över dess historia. På så sätt kommer de bättre minnas hur det gick till när och hur olika grönsaker kom till Sverige samtidigt som eleverna lär sig arbeta med hjälpmedel för att kunna planera exempelvis en muntlig presentation.

KOPPLING TILL LÄROPLANEN

- Använda en historisk referensram som innefattar olika tolkningar av tidsperioder, händelser, gestalter, kulturmöten och utvecklingslinjer.
- Några av de europeiska upptäcktsresorna, deras betydelse och konsekvenser.
- Jordbrukets omvandling och dess konsekvenser för människor.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande för olika mottagare, om ämnen hämtade från vardag och skola. Stödord, bilder och digitala medier som hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation. Hur gester och kroppsspråk kan påverka en presentation.
- Språkliga strategier för att minnas och lära, till exempel tankekartor och stödord.

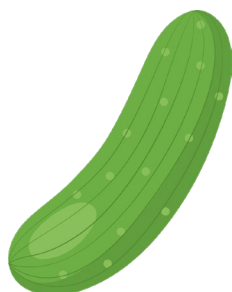
GRÖNSAKSMÅLET

FAKTA

ODLING AV GRÖNSAKER: HUR BÖRJADE DET?

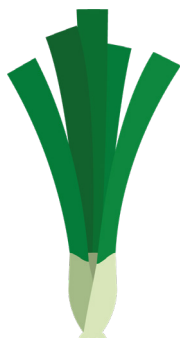
Visste ni att gurkan började odlas i Indien redan för 4 000 - 5000 år sedan? Till Sverige kom den för år 1598. Det och mycket annat om grönsaker tänkte vi nu berätta mer om.

Grönsaker har odlats länge, speciellt i andra delar av världen än Sverige. Gurkan började exempelvis odlas i Indien för omkring 4 000 till 5 000 år sedan, och kom till Sverige först 1598.

Att säga exakt hur länge vi har odlat grönsaker i Sverige är svårt. Det beror på att det inte finns tillräckligt många skriftliga källor före 1500-talet. Tidigare har man trott att klostren var först med att odla grönsaker i Sverige. Idag vet man dock att det är felaktigt. Här odlades grönsaker långt tidigare än så. (Heimdahl, 2010)

Under medeltiden (år 400 till 1400) fanns det något som kallades för kål- och lökgårdar. De fanns ofta i städerna. Där odlades framför allt kålväxter och bladväxter. Exempel på vad som odlades var blaskål och vitkål, ramslök och anna vild lök.

Under 1500- och 1600-talet tog den svenska grönsaksodlingen fart på riktigt. Det var genom att adeln och prästerskapet hade större odlingar på landsbygden det kunde ske. Bland grönsakerna som odlades då finns många du fortfarande kan hitta när du besöker affärens grönsaksdiskar.

Några exempel är rödbetor, morot, palsternacka, blomkål, örter och gurka.

Kommersiell odling av grönsaker började under mitten av 1800-talet. Anledningen var att städerna började växa och befolkningen inte längre hade plats att odla tillräckligt mycket egna grönsaker för att kunna täcka sitt eget behov. Torghandel blev vanligare och när järnvägen byggdes i slutet av 1800-talet kunde man transportera grönsaker från andra delar av landet till städerna. Det gjorde att Skåne, med sina goda klimatförutsättningar, till en stor exportör av grönsaker till övriga delar av Sverige.

Under 1900-talet blev det allt billigare med transporter. Det gjorde att mer grönsaker importerades till Sverige från andra länder, medan svenskodlade grönsaker minskade.

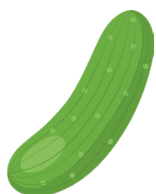

GRÖNSAKSMÅLET

ELEVUPPGIFT

GÖR EN MINDMAP/TANKEKARTA

Här finns tre tidslinjer. En över gurka, en över tomat och en över kål. Din uppgift är att läsa de tre tidslinjerna. Välj sedan en grönsak och gör en mind map över dess historia. Genom att göra en mindmap kommer du minnas den grönsakens historia mycke bättre.

ÅR 3 000-2 000 F.KR.

Gurkan började odlas i Indien och är en klängväxt. Gurkan består av 95% vatten.

ÅR 1 000 F.KR.

Gurkan sprider sig till Egypten. Härifrån spred gurkan sig till resten av världen. Även i bibeln framgår det att man kände till gurka under denna tid.

ÅR 1598

Nu odlas det gurka i Sverige för första gången. Detta i Hertig Karls trädgård vid Nyköpingshus.

ÅR 1900

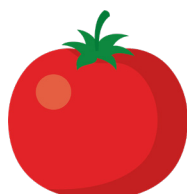
I början på 1900-talet startar trädgårdsföretag med växthus runt våra större städer i Sverige. Där börjar man då odla gurka.

ÅR 1980

På 80-talet odlades 18 000 ton gurka i Sverige. Den vanligaste sorten var slanggurka.

IDAG

I dag odlas det omkring 28 000 ton gurka i växthus och ytterligare 11 000 ton på fri-land (ute).

1600-TALET

Tomaten härstammar från Sydamerika men kom till Norden på 1600-talet.

1700-TALET

Mot slutet av 1700-talet uppges the Encyclopedia Britannica att tomater dagligen ingick i soppor, buljonger och som dekoration. Tomater var till en början dyra, men kring 1820 var frukten tillgänglig i de flesta grönsaksstånd.

1900-TALET

Tomaten kallades för kärleksäpple fram till 1920 då de flesta började kalla tomaten för just tomat.

ÅR 1987

Världens hittills största tomat skördas i USA. Den vägde 3,25 kg och liknade en citron i sin form.

IDAG

Varje år odlar vi 15 000 ton tomater i växthus i Sverige. Det finns två huvudtyper av tomater; vanlig tomat och busktomat. Inom varje typ finns det mängder av olika sorter med varierande smak, färg och form.

ÅR 600 F.KR.

Grekerna började odla kål redan år 600 före kristus.

700-1100 E.KR.

Vi har odlat kål i Norden sedan vikingatiden. Vikingarna hade troligtvis med sig kål hem från sina resor till England.

1600-TALET

Det finns massvis med kålsorter. Kålrabbi, blomkål, savoykål, rödkål och grönkål användes redan på 1600-talet.

1700-TALET

Svenskar började äta broccoli, som också är en kålsort.

1800-TALET

Svenskarna började äta brysselkål. Som man kan höra på namnet härstammar brysselkålen från Belgien.

IDAG

Idag använder vi oss av massvis med olika sorters kål i matlagning. Visste du att exempelvis pizzasalladen är gjord på vitkål? Nu vet du. Mums.

GRÖNSAKSMÅLET

odlarna.se

En kampanj av Odlarna.se

**LÄMNA IN LEKTIONEN
PÅ GRÖNSAKSMALET.SE**

Kampanjen delfinansieras av Europeiska Unionen